

ОГЛЯДИ

Віктор Вергунов (м. Київ)

Проблемно-краєзнавчий аспект у віковій діяльності Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України

*(до 15-річчя Інституту історії аграрної науки,
освіти та техніки ННСГБ НААН)*

У статті методом історико-наукового аналізу висвітлено найважливіші краєзнавчі студії в діяльності ННСГБ НААН та її Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки.

Ключові слова: бібліотека, пам'ятні дати, меморіальні дошки, наукові історико-бібліографічні читання, фонди, електронний ресурс.

Віктор Вергунов

Проблемно-краеведческий аспект в вековой деятельности Национальной научной сельскохозяйственной библиотеки Национальной академии аграрных наук Украины

*(к 15-летию Института истории аграрной науки
образования и техники ННСГБ НААН)*

В статье методом историко-научного анализа отражены важнейшие краеведческие студии в деятельности ННСГБ НААН и ее Институту истории аграрной науки, образования и техники.

Ключевые слова: библиотека, памятные даты, мемориальные доски, научные историко-библиографические чтения, фонды, электронный ресурс.

Victor Vergunov

Problem-regional dimension to the age-old activity National scientific agricultural library The national Academy of agrarian Sciences of Ukraine

*(the 15th anniversary of the Institute of history of agricultural science
education and technology NSAL NAAS)*

The most important local history studies in the National Scientific Agricultural Library of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine and its Institute of History of Agricultural Science, Education and Technology is observed by historical and scientific analysis in the article.

The historical explorations concerning the formation, development and functioning of the main national library from agriculture and forestry, branch leading depositary, complex scientific, library and bibliographic center of network of agricultural libraries in Ukraine have shown that its history is closely connected with changes in the state policy on the functioning of agricultural science, edu-

cation, engineering, agriculture, and library science. However, the main focus of the library was and remains library and bibliographic information service of scientific research institutions, scientists and specialists of agriculture and related sciences to it at different times of its life.

It was found that the institution was evolving complex way in the development and activity. The main directions of operation are recognized the basic functions, objectives, global trends and directed to the accumulation, preservation of library collections, inheritance of the past, the scientific information and documentary support of agricultural science and production.

In the establishment from 2001 postgraduate studies, doctoral on the specialty the history of science and technology are opened, refresher courses of librarians from scientific agricultural library and scientific conferences of young scientists and specialists are annually held, the Institute of History of Agricultural Science, Education and techniques is operates, the forerunner of which was from 2001 the Center of History of Agricultural Sciences.

Over 15 years of its existence the representation of accumulated results of diverse investigations in the field of history of agricultural research affairs of Ukraine within the Institute is unfolded, performed after thirteen bibliographic series, initiated by establishment from the 1998: "Academicians of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine"; "Corresponding Members of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine"; "Foreign Member of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine"; "Land Management Science"; "Bibliography of Scientists-Agrarians of Ukraine"; "Agrarian Sciences of Ukraine in the People, Documents, Bibliography"; "Famous Scientists-Naturalists and Educators of Ukraine"; "Academicians and Corresponding Members of NAS of Ukraine for Agriculture"; "Foreign Agricultural Book in the Collections of in the National Scientific Agricultural Library of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine and of Scientific Research Establishments and Higher Educational Institutions of Agricultural Profile"; "Scientific Historical and Bibliographic Reading"; "Information and Bibliographic Resources of the Agricultural Production of Ukraine"; "Bibliography of Science, Education, Culture of Ukraine"; "Scientific and Auxiliary Retrospective Bibliographic, Bibliography indexes".

A successful and innovative perspective became wide representation of foreign editions in 35 languages from 59 countries, which keeps our library. Consistently the implementation of the program to perpetuate the prominent figures of scientists and institutions, that in word and deed glorified Ukraine in global dimension, is supported by conducting scientific meetings: conferences, scientific readings, round tables, representation in the mass media and opening memorial inscribed plaques, signs, etc. on their honor.

Key words: *library, anniversaries, memorial plaques, scientific, historical and bibliographic reading, foundations, electronic resource.*

Історико-науковий аналіз подій і фактів, внеску співробітників ННСГБ НААН в інформаційно-бібліотечне супроводження наукового забезпечення агропромислового виробництва країни протягом майже сторічного періоду свого існування за різних систем влади на українських землях свідчить про реальний доробок третьої у світі галузевої книгозбірні за своїми фондами в розвиток суспільства та нації.

Розглядаючи еволюційно тривалий термін функціонування головної національної книгозбірні сільськогосподарської та лісогосподарської літератури, провідного галузевого депозитарію, комплексного наукового, бібліотечно-бібліографічного центру мережі сільськогосподарських

бібліотек України, переконуємося, що її історія тісно пов'язана зі змінами державної політики щодо функціонування аграрної науки, освіти, техніки, сільськогосподарського виробництва, а також бібліотечної справи. Однак при цьому основним напрямом діяльності бібліотеки згідно зі ст. 8 Закону України № 33/95-ВР від 27.01.95 Верховної Ради України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80> було і залишається бібліотечно-бібліографічне й інформаційне обслуговування науково-дослідних установ, науковців і фахівців сільського господарства та дотичних до нього наук у різні часи свого існування.

Згідно з історичними розвідками останніх років можемо говорити, що про предтечу теперішньої ННСГБ НААН вперше йдеться в пункті 11 «Постанови Української Центральної Ради 16 липня 1917 року про затвердження бюджету Генерального Секретарства Земельних Справ по 1 липня 1917 року» як про Бібліотеку Генерального Секретарства Земельних Справ Української Центральної Ради [1]. З історії відомо, що впродовж грудня 1919 – го – червня 1934 року столицею Української РСР було місто Харків [2]. Саме там із листопада 1921 року створюється такого ж типу бібліотека як службова книгозбірня Наркомзему республіки із фондом 1007 книг [3] відповідно до наказу № 288 по відомству від 31.10.1921 р. [4]. Їх злиття в єдине ціле відбулося у травні 1931 року.

Простеживши за змінами назв теперішньої ННСГБ НААН та її відомчої підпорядкованості, можна визначити головні пріоритети установи щодо організації інформаційно-бібліотечного супроводження наукового забезпечення вітчизняного агропромислового виробництва. Так, протягом 1917–1921 років вона – Бібліотека Генерального Секретарства Земельних Справ Української Центральної Ради [5], з 1921 року – службова книгозбірня Народного комісаріату землеробства України (м. Харків), у 1921–1931 роках – сільськогосподарська бібліотека Наркомзему УСРР. За цей період її фонди поповнилася сільськогосподарською літературою за рахунок передачі галузевих видань із багатьох установ м. Харкова: колишньої Харківської губернії земської управи, Сільськогосподарського Наукового комітету України, науково-дослідних інститутів: економіки та організації сільського господарства, ґрунтознавства, а також Інституту сільськогосподарської аспірантури. Цей період діяльності потребує детальнішого вивчення. Є підстави стверджувати, що приєднання створеної у 1899 році колишньої бібліотеки Харківської губерньської земської управи, фонди якої із спеціальними позначками і до сьогодні зберігаються у фондах ННСГБ НААН, може розширити і часовий вимір існування нашої бібліотеки через закон збереження речовини: «Ніщо не виникає з нічого і нікуди безслідно не зникає». Стосовно книжкових фондів це є беззаперечною істиною [6].

Майже п'ятнадцять років функціонування Бібліотеки у 20–30-х роках минулого століття

збігаються у часі з періодом НЕПу та колективізації, й зрозуміло, її діяльність спрямовується на адаптацію до існуючих потреб радянської влади. Колективу вдалося досягти певних успіхів у справі поширення агрономічних знань серед селян, а також надавати методичну допомогу вченим і бібліотечним працівникам функціонуючих галузевих дослідних інститутів та станцій у розв'язанні поставлених завдань за допомогою книги й бібліографічної інформації.

На початку 1930 року Радою Народних Комісарів УСРР визнано за доцільне утворити в Україні мережу республіканських науково-дослідних інститутів та установ, до складу якої увійшла і Центральна наукова сільськогосподарська бібліотека (протокол РНК УСРР «Про реконструкцію сільськогосподарської дослідної справи» № 11/664 від 3 квітня 1930 року). У вересні 1930 року Президія Всесоюзної Академії сільськогосподарських наук ім. В. І. Леніна погодила питання організації Всеукраїнської академії сільськогосподарських наук та серед інших одинадцяти інституцій і Центральної сільськогосподарської бібліотеки (протокол засідання Президії ВУАСГН № 38 від 5 вересня 1930 року) [7]. Хоча остаточно бібліотека сформувалася як спеціальна наукова установа відповідно до п.2 постанови РНК УСРР №154 від 22 травня 1931 року «Про організацію Всеукраїнської Академії сільськогосподарських наук» [8]. Станом на кінець 1931 року ЦНСГБ налічувала у своєму фонді 72 633 книжкові одиниці, а в Київському філіалі – до 70 000 [9].

Згодом, 29 вересня 1935 року, ВУАСГН ліквідується, в першу чергу, як націоналістичну організацію. Хоча офіційною версією була «неспроможність керівництва підняти, сконцентрувати та спрямувати сили найбільш видатних вчених на вирішення значних та чисельних завдань з підняття культури землеробства й тваринництва в період реорганізації сільського господарства» [10].

У 1935–1947 роках ННСГБ НААН працює як Центральна наукова сільськогосподарська бібліотека Наркомзему УРСР. У 1937 році вона почала видавати реферативно-бібліографічний збірник «Передовий стаханівський досвід у сільському господарстві». До 1956 року було опубліковано 7 випусків. На той час такі збірники мали велике практичне значення для подальшого розвитку аграрної науки та виробництва в

Україні. Перед війною у ЦНСГБ налічувалося 200 тис. примірників літератури, а щорічні відвідування читачів досягли позначки 500.

Трагічним і випробувальним як для Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки, так і для всієї системи бібліотек країни став період радянсько-німецької війни 1941–1944 років. Восени 1941 року для м. Харкова та його жителів настали скрутні часи німецької окупації, яка тривала двадцять один місяць і закінчилася 23 серпня 1943 року [11]. На жаль, ЦНСГБ не була евакуйована, як і всі вищі навчальні заклади, а з 46 науково-дослідних інститутів та установ було евакуйовано тільки 24. Фонди ЦНСГБ у період німецької окупації м. Харкова добре збереглися і не виявлено відомостей щодо репресій проти її співробітників, які б чинили фашистські загарбники, враховуючи, що установа функціонувала фактично для потреб окупаційного режиму. Однак, у непростий військовий час, Бібліотека спрямовувала свою діяльність, насамперед, на задоволення потреб українців у галузевих виданнях і, не зважаючи на окупацію, таким чином сприяла збереженню національної свідомості.

Трохи згодом розгортанню діяльності бібліотек на звільнених територіях для виконання основних своїх функцій після жахливих років німецької окупації сприяли виконавчі органи радянської влади. А втрати мережі бібліотек України були надто великими. Тільки з м. Києва німецькі окупанти вивезли понад 4 млн книг [12].

У зв'язку зі зміною назви Наркомзему в 1947 році на Міністерство сільського господарства УРСР, відповідно змінюється і підпорядкованість бібліотеки, що функціонує в такому статусі до 1964 року.

У 1956 році згідно з Постановою Ради Міністрів УРСР від 30 грудня № 1566 було створено унікальне науково-освітнє об'єднання, яке не мало аналогів на пострадянському просторі, – Українську академію сільськогосподарських наук [13]. Це була вже друга спроба заснування академічної галузевої науки. Створення 24 березня 1958 року видавництва Української академії сільськогосподарських наук [14] позитивно вплинуло на комплектування фондів ЦНСГБ, яка отримувала не тільки обов'язковий примірник, а могла формувати і власний книгообмінний фонд, що 24 січня 1959 року було закріплено Постановою Ради Міністрів УРСР «Про вико-

ристання фондів бібліотек» [15]. Станом на 1 січня 1959 року книжкові фонди Бібліотеки, що входила до структури Української академії сільськогосподарських наук, налічували 300 тис. бібліотечних одиниць з усіх галузей сільського господарства України та його історії.

У 50-60-х роках минулого століття працівники бібліотеки багато уваги приділяли підготовці актуальних рекомендаційних бібліографічних покажчиків для аграрної науки і виробництва, зокрема, таких як «Мінеральні добрива України», «Вирощування сільськогосподарських рослин без ґрунту», «Досягнення науки і передового досвіду – сільському виробництву», а також бібліографічних покажчиків: «Г. М. Висоцький», «Вчені Харківщини – сільському і лісовому господарству» та ін.

У 1965–1969 роках бібліотека працює як Республіканська наукова сільськогосподарська бібліотека Міністерства сільського господарства УРСР.

У грудні 1970 року ЦНСГБ переїхала до Києва, хоча історія переїзду має нелегкий і досить тривалий часовий вимір довжиною в п'ятнадцять років.

Новим етапом академічного існування установи стало рішення про її підпорядкування новоствореному 16 січня 1970 року Південному відділенню ВАСГНІЛ [16]. Академічне існування для потреб аграрної науки тепер вже здійснює у всесоюзному вимірі під назвою, що вперше репрезентує її як національну скарбницю, а саме – Центральна наукова сільськогосподарська бібліотека Української РСР.

Від травня 1971 року розпочинається нове життя колективу бібліотеки в столиці. У цей період остаточно формуються основні напрями бібліотечно-бібліографічної, інформаційної, масової, науково-методичної та науково-дослідної роботи, зміцнюється міжбібліотечна кооперація і координація. Багато уваги приділяється підготовці матеріалів для випуску поточних і тематичних бібліографічних покажчиків. Так, у 1973 році починає виходити бібліографічний покажчик «Генетика, селекція і насінництво сільськогосподарських культур», відновлено видання покажчика «Нові сільськогосподарські книги». Спільно з Державною республіканською бібліотекою ЦНСГБ видає ряд цінних для аграрної науки бібліографічних покажчиків, таких як «Племінна справа у тваринництві» (1975 р.),

«Підвищення родючості ґрунтів» (1976 р.), «Якість сільськогосподарської продукції і шляхи її підвищення» (1978 р.) та ін. Кількість читачів Бібліотеки збільшилася майже у 30 разів і досягла близько 15 тис.

Незаперечний позитивний вплив на подальший розвиток бібліотечної системи країни мали два основних документи: травнева постанова ЦК КПРС 1974 року «Про підвищення ролі бібліотек у комуністичному вихованні трудящих і науково-технічному прогресі», в якій вказувалося на науково-інформаційний статус бібліотек, проведення науково-дослідної роботи з питань бібліотекознавства і бібліографії універсальними й галузевими науковими бібліотеками [17], та вересневий 1974 року наказ Міністерства сільського господарства УРСР «Про підвищення ролі сільськогосподарських бібліотек», в якому накреслено заходи з докорінного поліпшення діяльності сільськогосподарських бібліотек у галузі пропаганди досягнень науки і техніки та передового досвіду, оперативного забезпечення науково-технічною інформацією керівників і спеціалістів сільського господарства, працівників науки і освіти; зміцнення матеріально-технічної бази бібліотек, у т. ч. збільшення асигнування на придбання літератури, бібліотечного обладнання, засобів механізації, розширення площ бібліотек і, в першу чергу, республіканських наукових сільськогосподарських бібліотек [18]. Ці два документи сприяли переходу роботи сільськогосподарських бібліотек на новий якісний рівень у всесоюзному та республіканському масштабах. Однак, не всі заплановані заходи було втілено в життя, особливо щодо поліпшення матеріально-технічної бази бібліотек і забезпечення приміщеннями. ЦНСГБ так і залишилася у тісному, не пристосованому для задоволення запитів читачів приміщенні.

Взагалі, у 70-80-х роках минулого століття значно поліпшився стан справ із комплектуванням фондів, щорічно бібліотека одержувала понад 30 тис. вітчизняних та іноземних видань. У цей період удосконалюється довідково-бібліографічний апарат, провадяться інформаційно-масові заходи.

У 1988 році бібліотеці знову повертають статус «республіканської» – спочатку до 1991 року під егідою ПВ ВАСГНІЛ, а згодом, з отриманням Україною державності, вже у новоствореній Українській академії аграрних наук.

Після набуття Україною незалежності ЦНСГБ УААН активно включилась у діяльність з репрезентації інформаційно-бібліотечної галузевої діяльності на міжнародному рівні, зміцнюючи авторитет молодій державі і пропагуючи її найкращі надбання на ниві аграрної науки. Були підписані прямі угоди з головними сільськогосподарськими бібліотеками світу: США, Англії, Німеччини, Польщі, Чехії, Словаччини та ін.

Протягом 1994–2003 років Бібліотека функціонує у своїй першій академічній назві – Центральна наукова сільськогосподарська бібліотека. Однак варто відмітити, що новий етап її діяльності як допоміжної науково-дослідної установи розпочався від 1998 року, коли вона з рішенням Президії УААН отримує відповідний статус.

Постанова Кабінету Міністрів України від 29 жовтня 2003 року, яка визначила статус ЦНСГБ УААН як «державної», офіційно узаконила її повноцінну наукову діяльність, а згідно з Указом Президента «Про надання Державній науковій сільськогосподарській бібліотеці Національної академії аграрних наук України статусу національної» від 14 грудня 2012 року № 700/2012, враховуючи роль ЦНСГБ УААН як провідного науково-інформаційного закладу у сфері аграрної науки, та з огляду на загальнодержавне і міжнародне визнання результатів її діяльності, – статус «національної» ще більше підсилює [19].

Шлях до сучасного загальнодержавного заслуженого визнання книгозбірні у фаховому середовищі України і світу розпочався від листопада 2000 року, коли рішенням Президії УААН отримав честь її очолити. Для цього якісно змінив пріоритети в її діяльності й розробив відповідну організаційну структуру, тим самим переорієнтувавши, до відповідних вимог Міністерства освіти і науки України, в повноцінну наукову установу категорії «А» за своєю суттю. Такому повною мірою сприяли ініційовані мною положення визначального генеруючого документа – постанови Президії УААН від 26 квітня 2001 року (протокол № 7) «Про виконання Указу Президента про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України» [20]. На той час Указ другого Президента України від 22 березня 2000 року № 490 «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України» націлював всі органи виконавчої влади, а також галузеві академії «...на підвищення ролі бібліотек у розбу-

дові держави, формуванні громадянського суспільства, посилення ефективності використання їх інформаційного потенціалу» [21]. Всебічно використавши даний підхід, зробив усе можливе, щоб очолювана мною Бібліотека організаційно та фінансово здійснила потужний крок у майбутнє через створення умов для цілої низки нових проблемних підходів у роботі репрезентативного характеру, відповідно згаданої вище постанови Президії УААН. На виконання її рішень серед інших заходів, на підставі поданого мною обґрунтування, при бібліотеці був створений Центр історії аграрної науки. Цей Центр став першим і до сьогодні єдиним на пострадянському просторі. Головна мета його появи передбачала проведення низки комплексних галузевих наукових досліджень, зокрема на своєму початковому пошуковому етапі, з проблеми «Започаткування, становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи в Україні» та організації підготовки відповідних фахівців вищої кваліфікації через відкриття при установі аспірантуру зі спеціальності: 07.00.07 – «історія науки й техніки» (історичні науки). Тим самим Бібліотека не просто удосконалила свою структуру, а й остаточно трансформувалась у повноцінний галузевий науково-інформаційний центр нових можливостей [22].

Аспірантуру було відкрито за рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України при ННСГБ НААН (наказ Міністерства освіти і науки України від 22 жовтня 2001 року № 695), яка плідно функціонує. Другу спеціальність 06.04.01 – історія сільськогосподарських наук (сільськогосподарські науки) відкрито, багато в чому за нашим обґрунтуванням і клопотанням, або точніше поновлено за наказом Міністерства освіти і науки України від 5 травня 2006 року № 353. Нещодавно, на жаль, спеціальність «історія сільськогосподарських наук» (сільськогосподарські науки) знову вилучено із переліку спеціальностей ДАК Міністерства освіти і науки України і введено як складову у спеціальність «історія науки й техніки». Докторантура при ННСГБ НААН працює з 2007 року відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 24 жовтня 2007 року № 945. На виконання низки відповідних постанов та наказів Президії ВАК України (нині ДАК МОН України) з 2004 року при нашій установі працює Спеціалізована вчена рада Д 26.373.01 по захисту дисертацій на

здобуття наукового ступеня доктора і кандидата історичних наук, на якій захищено 87 дисертацій. За час існування аспірантури та докторантури при бібліотеці її випускниками захищено 110 дисертацій.

Все перераховане, а також значні реальні здобутки на цій ниві, що отримали світове визнання, дають підстави перейменувати або підвищити статус Центру історії аграрної науки до Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки ННСГБ НААН, що і відбулося відповідно до постанови Президії НААН «Про перейменування Центру історії аграрної науки Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН в Інститут історії аграрної науки, освіти та техніки Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН» від 21 серпня 2013 р. (протокол № 14) [23]. Упродовж періоду функціонування Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки її співробітники опублікували 2255 наукових статей, 488 книг, з них 260 видань у різних серіях тощо [24].

Проаналізувавши багатогранну діяльність ННСГБ НААН на ниві галузевої історії за останні п'ятнадцять років, а саме від часу появи Центру історії аграрної науки у 2001 році й до сьогодні, можна умовно поділити її на два етапи: перший (2001–2010 рр.) – накопичувальний щодо знань про становлення та розвиток наймолодшої складової культури і природознавства – сільськогосподарської дослідної справи в Україні як галузі знань та організації із широким персоніфікованим наповненням і другий (2011 рр. і дотепер) – репрезентативно-проблемно-краєзнавчий.

Упродовж першого етапу вдалося створити потужний науковий потенціал установи. Сьогодні в ній працює 10 докторів та 28 кандидатів наук. За цей час виконано 39 науково-дослідних робіт, з яких 4 – фундаментального характеру, а 35 – прикладного. З них на замовлення ННЦ «Інститут землеробства НААН» – 1, ННЦ «Інститут механізації та електрифікації сільськогосподарства» НААН – 1, Міністерства аграрної політики та продовольства України – 13, Державного агентства водних ресурсів України – 1, Українського науково-дослідного інституту прогнозування та випробовування техніки та технологій для сільськогосподарського виробництва імені Леоніда Погорілого – 2, Національної академії аграрних наук України – 21 [25].

В інформаційному суспільстві європейського рівня, у яке прагнемо увійти, основною продуктивною силою є людський інтелект, наукова думка, досвід, знання. Усі ці якості дає навчання, яке має бути неперервним. Вирішення цього питання на базі нашої установи, передусім для потреб аграрної галузі, вирішується, як уже зазначалося, шляхом підготовки кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру та докторантуру. Крім того, здійснюється діяльність щодо поліпшення системи перманентного підвищення кваліфікації працівників бібліотек мережі, адже бібліотеки України позиціонують себе як культурологічні та просвітницькі інституції, що сприяють демократичним процесам, інформатизації суспільства, забезпечують права громадян на доступ до інформації та інтелектуальну свободу особистості. Ефективно реалізувати таку місію бібліотеки може лише високоосвічений фахівець із глибокими фаховими знаннями, який володіє надбаннями національної та світової культури, здатний до творчих нестандартних рішень.

Формувати професіонала бібліотечної справи покликана існуюча в Україні система підготовки та підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів відповідно до статей 1,4,29 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу». До закладів, які беруть участь у цьому процесі, належить і ННСГБ НААН, діяльність якої в межах щорічних курсів підвищення кваліфікації спрямована на організацію піднесення кваліфікаційного рівня працівників бібліотек системи Національної академії аграрних наук України та Міністерства аграрної політики та продовольства України. Підвищення кваліфікації інформаційно-бібліотечних працівників здійснюється з урахуванням світових тенденцій розвитку науки, освіти, соціально-економічних, технологічних та соціокультурних змін. Від 2003 року при ННСГБ НААН підвищили кваліфікацію понад 500 працівників бібліотек мережі, зокрема протягом останніх п'яти років на курсах навчалися 403 особи, які одержали посвідчення встановленого державного зразка [26].

Важливе місце у діяльності установи займає «Фонд видань з сільськогосподарської тематики, випущених у XIX столітті» як складова частина основного фонду ННСГБ НААН. До нього входять рідкісні, особливо цінні документи виняткової історичної, наукової цінності, у яких

зафіксований розвиток аграрної науки, освіти та техніки протягом кількох століть. Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1038-р свідоцтво № 117, серія АА, від 3 вересня 2009 року, Фонд внесено до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання з відповідним фінансуванням на його репрезентації. Кількісно він налічує 10 302 примірники вітчизняної літератури. Фонд видань з сільськогосподарської тематики, випущених у XIX столітті складається з колекцій вітчизняних та іноземних сільськогосподарських книг XIX століття (1802–1900 pp.) (3985), періодичних видань (75 назв, 9336 прим.) та 6 назв газет (966 прим.). Кількість іноземної літератури становить 644 примірники книг, 14 назв іноземних періодичних видань (384 прим.). У фонді 3 назви іноземних газет (182 прим.), у т.ч. виданих німецькою – два примірники і один примірник французькою мовою [27]. Продовжується дослідницька та організаційна робота оцифрування фонду видань сільськогосподарської тематики, випущених у XIX столітті. З метою їх збереження оцифровано 94 найцінніших документів; провадиться реставрація цінних і рідкісних книг; з метою створення страхового фонду документації мікрофільмовано 2 примірники видань (508 арк. формату А4); поповнюються Базис даних (БД): «Документи XIX ст.» та «Іноземна книга XIX ст.», що є складовими електронного ресурсу ННСГБ НААН «Електронний каталог «Украгротек»» [28], режим доступу: <http://dns.gb.com.ua/>, аналітичним розписом статей з періодичних видань XIX ст. Зазначимо, що формування інтегрованого електронного ресурсу власної генерації «Украгротек» [29], що став методичним і практичним фундаментом для формування електронної наукової сільськогосподарської бібліотеки (ЕНСГБ) [30], яка не має аналогів в Україні, оскільки відпрацьовано власний алгоритм механізму заснування, з мінімальними фінансовими витратами на її створення (інвестиційна складова), розпочалося у 2000 році. Презентація ЕНСГБ – політематичної бази даних розподілених електронних ресурсів, оцифрованих, запозичених та масивів нових надходжень власної генерації, відбулася 3 червня 2010 р. Додамо, що в бібліотеці працює локальна мережа, яка забезпечує ланцюгову автоматизацію всіх основних виробничих бібліотечних процесів – від комплектування документів і до електронної книго-

видачі за допомогою системи автоматизації бібліотек «Ірбіс».

Серед зазначених аспектів діяльності ННСГБ НААН як галузевий депозитарій сільськогосподарської та лісотехнічної літератури через Інститут історії аграрної науки, освіти та техніки репрезентує результати досліджень в 13-ти біобібліографічних серіях, започаткованих установою від 1998 р.: «Академіки Національної академії аграрних наук України»; «Члени-кореспонденти Національної академії аграрних наук України»; «Іноземні члени Національної академії аграрних наук України»; «Землепорядна наука»; «Біобібліографія вчених-аграріїв України»; «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії»; «Відомі вчені-природознавці та освітяни України»; «Академіки та члени-кореспонденти НАН України для сільського господарства»; «Іноземна сільськогосподарська книга у фондах ДНСГБ НААН та науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів аграрного профілю»; «Наукові історико-бібліографічні читання»; «Інформаційно-бібліографічні ресурси агропромислового виробництва України»; «Біобібліографія діячів науки, освіти, культури України»; «Науково-допоміжні ретроспективні бібліографічні, біобібліографічні покажчики».

Успішною та інноваційно перспективною виявилася широка репрезентація іноземних видань на 35 мовах із 59 країн світу, що зберігає бібліотека та методично підпорядкована мережа, за допомогою посольств, акредитованих у столиці. Її результатом стало заснування у 2008 р. окремої бібліографічної серії «Іноземна сільськогосподарська книга у фондах Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Української академії аграрних наук та науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів аграрного профілю». На сьогодні в цій серії вийшло друком п'ять видань. Головне, що налагодження тісних взаємовигідних зв'язків із культурним блоком, наприклад Республіки Франції, дозволило отримати грант на підписку новітніх галузевих наукових журналів цієї країни та 300 нових книжкових видань, а також від німецьких колег. Крім того, Посольства Франції, Німеччини та Ізраїлю додатково виділили кошти на заміну застарілого обладнання читальної зали та запропонували реальну матеріальну допомогу на перспективу за іншими напрямками. Усе разом дало змогу репрезентувати можливості наших

фондів у цих країнах на новому рівні та стати другим культурним центром згаданих посольств у Києві [31].

В Україні та пострадянському галузевому просторі жодна із бібліотечних установ немає такого репертуару біобібліографічних серій.

Крім того, в ННСГБ НААН готуються і виходять друком різнопланові періодичні та продовжувані наукові видання. Зокрема, побачили світ 75 випусків єдиного в Україні такого типу видань у вигляді реферативного журналу «Агропромисловий комплекс України» та його спецвипусків, які призначені для задоволення потреб товаровиробників галузевої продукції різних форм власності; підготовлено 37 номерів електронного міжвідомчого тематичного наукового збірника «Історія науки і біографістика» (з 2006 року; режим доступу: <http://inb.dnsgb.com.ua>, 33 випуски «Бюлетеня ННСГБ НААН» та 3 випуски «Календаря знаменних і пам'ятних дат в історії аграрної науки України», розпочатого у 2013 р. та ін. [32]. Усі ці напрацювання в цілому дозволяють не байдужим не тільки без політичних уподобань реконструювати розвиток організації галузевої науки від зародження до академічного статусу, а й на державному рівні позначити історичні віхи становлення Академії та її інституцій і повернути десятки забутих імен видатних учених-аграріїв, що уславили Україну в світовому вимірі.

Отже, другий етап в проблемно-краєзнавчому аспекті діяльності ННСГБ НААН фактично збігається у часі з появою Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки ННСГБ НААН або його предтечі у вигляді Центру історії аграрної науки з 2001 р.

З цього часу за п'ятнадцять років розгорнулася активна репрезентація накопичених в межах Інституту результатів різнопланових досліджень у галузі історії сільськогосподарської дослідної справи України, яку можна розглядати як наступний генеруючий етап подальшого розвитку, особливо у форматі Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади), схваленого Постановою ВР України від 31 серпня 2015 року № 656-VIII <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/656-19> з обов'язкового формування регіональних пантеонів слави та Указу Президента України «Про декомунізацію назв» <http://tsn.ua/politika/poroshenko-pidpisav-zakon-pro-dekomunizaciyu-427540.html>, прийнятого 9 квітня 2015 року.

Таким чином, нині Інститут історії аграрної науки, освіти та техніки ННСГБ НААН на основі результатів проведених досліджень системно й послідовно підтримує реалізацію програми увічнення видатних постатей учених і інституцій, що словом і ділом прославили Україну у світовому вимірі через проведення наукових зібрань: конференцій, наукових читань, круглих столів, репрезентацію в засобах масової інформації та відкриття на їхню честь іменних меморіальних дошок, знаків тощо. Відзначенням 29 вересня 2015 року 150-річчя Полтавського товариства сільського господарства через відповідну постанову Верховної Ради України від 11 лютого 2015 року № 184-VIII «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2015 році», згідно з поданого нашою установою обґрунтування, стало першим кроком втілення напрацьованого через загальнодержавне визнання [33]. Що стосується святкування, то воно виявилось чи не найкращим за наповненням з усіх дат, які офіційно відзначалися минулого року. Головне, що Товариство після цього відновило свою благодійну працю для потреб аграрного сектору як Полтавщини, так і України, в першу чергу на чолі з Героєм України С. С. Антонцем з питань органічного землеробства.

До святкування 150-річчя Полтавського товариства сільського господарства під егідою нашого Інституту побачила світ низка наукових видань: колективні роботи у вигляді трьох випусків у п'яти книгах «Полтавське товариство сільського господарства (журнали засідань)» [34] та праця – «Історія Полтавського товариства сільського господарства в біографіях визначних членів» [35], а також авторські: «Від Погарського навчально-зразкового господарства до Гадяцької сільськогосподарської дослідної станції, або історія подарунку купця В. В. Бойка полтавській громаді» [36] та дві наукові доповіді: «Полтавському товариству сільського господарства – 150 років: віхи видатних діянь на благо України» [37, 38]. Крім того, 28 травня 2015 року проведено X Всеукраїнську конференцію молодих учених та спеціалістів до 150-річчя Полтавського товариства сільського господарства [39].

Узагалі, за час існування Інституту проведено десять конференцій молодих учених і спеціалістів «Історія науки, освіти та техніки в Україні» та дев'ять читань, присвячених видатним українським вченим та практикам: О. А. Янати

(2001 р.), К. Г. Шіндлеру (2005 р.), М. М. Новикову (2008 р.), Д. М. Гродзинському (2011 р.), А. М. Гродзинському (2012 р.), В. С. Костенку (2013 р.), П. М. Ангеліній (2014 р.), К. І. Осьмаку (Осьмакову) (2014 р.), М. С. Слободянику (2015 р.) [40].

За 15 років діяльності ННСГБ НААН, за моєї ініціативи, в незалежній державі увіковічено на пантеонах слави не один десяток відомих у світі імен учених України та за авторські кошти відкрито ряд меморіальних дошок.

Зокрема, у 2011 році в Носівці (Чернігівська область) на головній будівлі місцевої дослідної станції відкрито дві меморіальні дошки – першому директорові, професору С. П. Кульжинському та видатному вченому аграрію світового значення, який майже двадцять років безпосередньо працював в установі – академіку АН СРСР та ВУАН К. К. Гедройцу [41]. У наступному році таке відбулося стосовно знакової постаті в історії вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи в галузі агрономії, одному з кращих її методологів та істориків, директорові Полтавської дослідної станції професору В. І. Сазанову, на будівлях Полтавської дослідної станції та Полтавської державної аграрної академії. Згодом меморіальну дошку на честь видатного ученого-аграрія С. Ф. Третьякова встановлено на головному адміністративному будинку Полтавської дослідної станції, збудованому свого часу з його ініціативи та за його планом. Таку ж пам'ятку, присвячену члену-кореспонденту Всеукраїнської академії наук, професору В. О. Поггенполю, одному з фундаторів вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи, маємо на будівлі метеостанції Національного університету садівництва в Умані. Подібним чином вшановано постать відомого громадського й політичного діяча, знаного ученого-історика, уродженця Полтавщини В. С. Костенка. Його іменні дошки відкрито в с. Дернівка Баришівського району Київської області та в м. Полтава на будівлі, де він жив. Таку ж честь отримав професор Б. К. Єнкен – відомий учений-селекціонер, педагог, організатор суспільної агрономії та вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи, який у 1926 р. працював професором у Маслівському сортонасінневому технікумі ім. К. А. Тимірязєва, а згодом – Маслівському інституті селекції і насінництва ім. К. А. Тимірязєва на головній будівлі технікуму (Черкаська область)

[42]. Відомому вченому-аграрію, громадському і державному діячеві, видатному організатору сільськогосподарської дослідної справи С. Л. Франкфурту та знаному ученому-аграрію, одному з організаторів сільськогосподарської дослідної справи на українських землях С. С. Тулайкову встановлено меморіальні дошки у Миронівському інституті пшениці ім. В. М. Ремесла НААН (Київська область) до століття цієї все-світньо відомої установи [43]. У 2014 році видатному вченому та організатору аграрного виробництва, першому директору Інституту зрошуваного землеробства НААН (м. Херсон) – К. І. Тархову, в межах урочистих заходів з нагоди 125-річчя з дня його заснування, відкрито дошку на фасаді установи [44].

У 2016 році відзначатимуться на державному рівні, відповідно до постанови Верховної Ради України від 2 лютого 2016 року № 971 «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв» низка ювілеїв: вікові ювілеї організації Панфільської дослідної станції ННЦ «Інститут землеробства НААН», Дослідної станції лікарських рослин Інституту агроєкології і природокористування НААН та 150-річчя від дня народження видатного вченого-агробіолога, професора С. Л. Франкфурта [45]. Маю сподівання, що до них прикладуться: 125-річчя з часу створення Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського та 265-річчя від дня народження фундатора вітчиз-

няної аграрної освіти та галузевого дослідництва М. Г. Ліванова. Плануємо не зупинятися на вже зробленому і встановити за власні кошти меморіальні дошки на головних будівлях Панфільської дослідної станції та Лубенської дослідної станції лікарських рослин їх першим директором: відповідно П. В. Спесивцеву та П. І. Гавсевичу. Є бажання таким же чином вшанувати пам'ять С. Л. Франкфурта в ННЦ «Інститут землеробства» НААН.

Вважаємо, що поява так званого проблемно-краєзнавчого аспекту в діяльності ННСГБ НААН за останні п'ятнадцять років – закономірний еволюційний шлях подальшого розвитку повноцінної академічної наукової установи гуманітарного профілю в умовах євроінтеграційних процесів із її по-справжньому демократичними цінностями - шани попередникам за зроблене в ім'я майбутнього, а також доведення можновладцям про державну необхідність вивчення історії для запровадження кращого із минулого для потреб сьогодення.

З іншого боку, розглядаємо такий підхід як інноваційний, оскільки за рахунок цього реально впроваджується зроблене за багато років новітнє і воно стає затребуваним на місцях чи в регіонах, а отже – уможливорює започаткування нових наукових тем і, головне, – сприяє формуванню справжніх принципів національної свідомості.

Джерела та література

1. ЦДАВО України, ф. 1115, оп. 1, арк. 14.
2. Харьков // Украинская Советская энциклопедия / Глав. ред. УСЭ. – К.: 1985. – Т. 12 (функционализм – ящур). – Спр. 1 – С. 24.
3. Центральна наукова сільськогосподарська бібліотека Української академії аграрних наук: Путівник / УААН, Центр. наук. с.-г. б-ка; відп. за вип. Т.Ф. Дерлеменко; за ред. В.І. Силка. – К., 2002. – 28 с.
4. ЦДАВО України, ф. 27, оп. 2, од. зб. 28.
5. ЦДАВО України, ф. 1115, оп. 1, спр. 1, арк. 14.
6. Вергунов В. А. Державна наукова сільськогосподарська бібліотека УААН: історія і сьогодення / В. А. Вергунов. – К.: Аграр. наука, 2007. – С. 14. – (Іст.-бібліогр. сер. «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії». Кн. 20).
7. Вергунов В. А. Академізація вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи: історико-науковий аналіз // Нариси з історії природознавства і техніки. – 2005. – Вип. 45. – С. 167–182.
8. ЦДАВО України, ф. 2, оп. 5, спр. 1353, арк. 345–347.
9. Попова М. Д. Краткая объяснительная записка о составе и состоянии библиотечных фондов ЦНСХБ на 1.1.1957 г., после переучета 1956 года, по работе ЦНСХБ. – ЦДАВО України, ф. 5024, оп. 1, спр. 157, арк. 12–17.
10. Всеукраїнська академія сільськогосподарських наук : Зб. док-в і матеріалів / В. А. Вергунов, І. В. Гриник, З. П. Кірпаль, Н. І. Семчук, О. П. Решітнік, О. М. Пильгій; за наук. ред. В. А. Вергунова; під заг. ред. Ю. Ф. Мельника. – К.: Аграр. наука, 2006. – С. 13.
11. Історія міста Харкова ХХ століття / О. Н. Ярмиш, С. І. Посохов, А. І. Епштейн та ін.; худож.-оформлювач І. В. Осипов. – Х.: Фоліо; Золоті сторінки, 2004. – С. 333, 355.
12. Из сообщения Чрезвычайной государственной комиссии по установлению и расследованию злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их сообщни-

ков «О разрушениях и зверствах, совершенных немецко-фашистскими захватчиками в г. Киеве» – о разграблении библиотек // ... сообщений Чрезвычайной государственной комиссии о злодеяниях немецко-фашистских захватчиков. – М., 1948. – С. 156.

13. Українська академія сільськогосподарських наук (1956–1962 рр.): зб. документів і матеріалів / УААН, ДНСГБ; уклад.: В. А. Вергунов, Н. Б. Щебетюк, Б. К. Супіханов, О. Б. Бакуменко; під заг. ред. М. В. Зубця, Ю. Ф. Мельника; наук. ред. В. А. Вергунов. – К., 2006. – 380 с. – (Іст.-бібліогр. сер. «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії»). Кн. 16).

14. Постанова Ради Міністрів УРСР «Про організацію видавництва Української академії сільськогосподарських наук» // Закони та постанови УРСР. – 1958. – № 3. – С. 53.

15. Постанова Ради Міністрів УРСР «Про використання книжкових фондів бібліотек» // Закони і постанови УРСР. – 1959. – № 1. – С. 10.

16. Вопросы Южного отделения Всесоюзной академии сельскохозяйственных наук имени В.И. Ленина: Приказ №15, 16.01.1970 / М-во сільського господарства СРСР. – ЦДАВО України, ф. 27, оп. 22, спр. 2036, арк. 7-10

17. Про підвищення ролі бібліотек у комуністичному вихованні трудящих і науково-технічному прогресі: Постанова ЦК КПРС (трав. 1974 р.) // Довідник бібліотекаря: керівні матеріали з питань бібліотечної роботи. – Х., 1977. – С. 29–32.

18. Про підвищення ролі бібліотек у комуністичному вихованні трудящих і науково-технічному прогресі: Постанова ЦК КПРС (трав. 1974 р.) // Довідник бібліотекаря: керівні матеріали з питань бібліотечної роботи. – Х., 1977. – С. 53–55.

19. Указ Президента № 700/2012 від 14 грудня 2012 року «Про надання Державній науковій сільськогосподарській бібліотеці Національної академії аграрних наук України статусу національної» [Електронний ресурс]. Режим доступу: dnsgb.com.ua/2013-01-03_podii.html.

20. Постанова Президії УААН від 26 квітня 2001 року (протокол №7) «Про виконання Указу Президента про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України»

21. *Вергунов В. А.* Стан та перспективи інформаційно-бібліотечного забезпечення наукових досліджень в системі установ Української академії аграрних наук. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2008. – С. 22.

22. Постанова Президії УААН (протокол № 7 від 26 квітня 2001 року) «Про виконання Указу Президента про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України», додаток 2 // Бюлетень Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН. – К., 2004. – Спец. вип. – С. 5–9.

23. Постанова Президії НААН України (протокол № 14 від 21 серпня 2013 р.) «Про перейменування Центру історії аграрної науки ННСГБ НААН в Інститут історії аграрної науки, освіти та техніки ННСГБ НААН. Звіт про діяльність ННСГБ НААН з виконання програми наукових досліджень «Наукові основи ефективного використання інновацій в агропромисловому виробництві з урахуванням зональних особливостей регіонів» («Трансфер інновацій») в 2014–2015 рр., затверджений Загальними зборами Відділення наукового забезпечення інноваційного розвитку НААН (28 січня 2016 рр.).

24. Звіт про діяльність ННСГБ НААН з виконання програми наукових досліджень «Наукові основи ефективного використання інновацій в агропромисловому виробництві з урахуванням зональних особливостей регіонів» («Трансфер інновацій») в 2014–2015 рр., затверджений Загальними зборами Відділення наукового забезпечення інноваційного розвитку НААН (28 січня 2016 рр.).

25. *Коваленко С. Д.* Науковий потенціал Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України: історія і сучасність / С. Д. Коваленко // Бюлетень Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН. – К.: ФОП Корзун Д. Ю., 2012. – Вип. 1. – С. 217.

26. Звіт про діяльність ННСГБ НААН з виконання програми наукових досліджень «Наукові основи ефективного використання інновацій в агропромисловому виробництві з урахуванням зональних особливостей регіонів» («Трансфер інновацій») в 2014–2015 рр., затверджений Загальними зборами Відділення наукового забезпечення інноваційного розвитку НААН (28 січня 2016 р.).

27. *Вергунов В. А.* Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні: ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. автореф. дис., вид. та публ., підготовлених у Центрі історії аграр. науки ДНСГБ НААН (2001–2011 рр.) / В. А. Вергунов; НААН, ДНСГБ; наук. ред. В. А. Вергунов. – К., 2011. – 384 с. – (Кн. 50). – До 80-річчя від дня заснування НААН та 10-річчя Центру історії аграр. науки ДНСГБ НААН. – С. 31.

28. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір «Електронний каталог «Украгroteка» № 34180 від 20 07 2010.

29. *Татарчук Л. М.* Електронний каталог Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН: інструктивно-методичний посібник із створення, використання та розбудови віртуальної (цифрової) галузевої бібліотеки /Л. М. Татарчук; Укр. акад. аграр. наук, Держ. наук. с-г. б-ка; наук. ред. В. А. Вергунов. – К., 2009. – 14 с.

30. *Вергунов В. А.* Електронна наукова сільськогосподарська бібліотека як аспект удосконалення системи інформаційно-бібліотечного обслуговування

АПВ в Україні: наукова доповідь / В. А. Вергунов; НААН, ННСГБ. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2013 – 24 с.

31. *Вергунов В. А.* Державна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України у галузевому інформаційному просторі XXI століття: завдання та шляхи інноваційного вирішення (до 90-річчя від дня створення ДНСГБ НААН): наук. доп. / В. А. Вергунов; НААН, ДНСГБ. – К., 2012. – С. 19–20.

32. Звіт про діяльність ННСГБ НААН з виконання програми наукових досліджень «Наукові основи ефективного використання інновацій в агропромисловому виробництві з урахуванням зональних особливостей регіонів» («Трансфер інновацій») в 2014–2015 рр., затверджений Загальними зборами Відділення наукового забезпечення інноваційного розвитку НААН (28 січня 2016 р.)

33. Постанова Верховної Ради України № 184-VIII від 11.02.2015 року «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2015 році <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/184-19>

34. Полтавське товариство сільського господарства (журнали засідань з 5 серпня 1878 р. по 29 травня 1883 р.) / ННСГБ НААН; уклад. В. А. Вергунов, Н. Ф. Гриценко, К. О. Черноколова, Н. М. Опара; за заг. ред. В. А. Вергунова. – Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2015. – Вип. 1. – 356 с. – (Кн. 78); *Полтавське товариство сільського господарства* (журнали засідань з 15 липня 1883 р. по 20 грудня 1887 р.) / ННСГБ НААН; уклад. В. А. Вергунов, Н. Ф. Гриценко, К. О. Черноколова, Н. М. Опара; за заг. ред. В. А. Вергунова. – Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2015. – Вип. 2, ч. 1. – 492 с. – (Кн. 79); *Полтавське товариство сільського господарства* (журнали засідань з 24 січня 1888 р. по 18 серпня 1893 р.) / ННСГБ НААН; уклад. В. А. Вергунов, Н. Ф. Гриценко, К. О. Черноколова, Н. М. Опара; за заг. ред. В. А. Вергунова. – Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2015. – Вип. 2, ч. 2. – 464 с. – (Кн. 79); *Полтавське товариство сільського господарства* (журнали засідань з 3 листопада 1893 р. по 7 березня 1901 р.) / ННСГБ НААН; уклад. В. А. Вергунов, Н. Ф. Гриценко, Н. М. Опара; за заг. ред. В. А. Вергунова. – Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2015. – Вип. 3, ч. 1. – 418 с. – (Кн. 80); *Полтавське товариство сільського господарства* (журнали засідань з 14 березня 1901 р. по 22 грудня 1910 р.) / ННСГБ НААН; уклад. В. А. Вергунов, Н. Ф. Гриценко, Н. М. Опара; за заг. ред. В. А. Вергунова. – Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2015. – Вип. 3, ч. 2. – 418 с. – (Кн. 80).

35. *Вергунов В. А.* Історія Полтавського товариства сільського господарства в біографіях визначних членів / автор вступ. слова В. П. Іванчик; уклад.: В. А. Вергунов, О. О. Черниш, Н. Б. Щебетюк; ННСГБ

НААН; наук. ред. В. А. Вергунов. – Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2014. – 176 с.

36. *Вергунов В. А.* Від Погарського навчально-зразкового господарства до Гадяцької сільськогосподарської дослідної станції, або історія подарунку купця В. В. Бойка полтавській громаді (до 150-річчя Полтавського товариства сільського господарства та 95-річчя Полтавської державної аграрної академії) / В. А. Вергунов; ННСГБ НААН. – Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2015. – 112 с. – (Кн. 85).

37. Полтавському товариству сільського господарства – 150 років: віхи видатних діянь на благо України / В. А. Вергунов; НААН, ННСГБ. – К.: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 52 с. – (Іст.-бібліогр. сер. «Аграр. наука України в особах, документах, бібліографії»; кн. 76).

38. Полтавському товариству сільського господарства – 150 років: віхи видатних діянь на благо України / В. А. Вергунов; ННСГБ НААН. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2015. – 96 с. – (Іст.-бібліогр. сер. «Аграр. наука України в особах, документах, бібліографії»; кн. 84).

39. Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали Х Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, присвяч. 150-річчю з часу засн. Полтавського т-ва сіл. госп-ва, Київ, 28 трав. 2015 р. / НААН, ННСГБ, Полтавська держ. аграр. акад. [та ін.]; редкол.: В. А. Вергунов, О. П. Анікіна, А. С. Білоцерківська [та ін.]. – Вінниця: ФОП «Корзун Д.Ю.», 2015. – 396 с.; *Історія освіти, науки і техніки в Україні: зб. доп. на пленер. засіданні та виступів переможців Х Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, присвяч. 150-річчю з часу засн. Полтавського т-ва сіл. госп-ва, Київ, 28 трав. 2015 р.* / НААН, ННСГБ, Полтавська держ. аграр. акад. [та ін.]; уклад. В. А. Вергунов, О. П. Анікіна, А. С. Білоцерківська [та ін.]; наук. ред. В. А. Вергунов. – Вінниця: ФОП «Корзун Д.Ю.», 2015. – Ч. 2. – 113 с.

40. Професор Михайло Семенович Слободяник (1949–2015): збірка матеріалів з презентації біобібліогр. покажч., присвяч. пам'яті видатного вітчизняного вченого-бібліотекознавця, д-ра іст. наук, проф. / НААН, ННСГБ; уклад. Л. М. Татарчук, В. М. Товмаченко, О. П. Анікіна. – К., 2015. – 35 с. – (Читання 9).

41. Про відкриття меморіальних дошок С. П. Кульжинському та К. К. Гедройцу в Носівці: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dnsbg.com.ua/2011-12-16_podii.html.

42. Анікіна О. П. Відомий вітчизняний учений в галузі історії аграрної науки – член-кореспондент НААН В. А. Вергунов: з нагоди 55-річчя: [Електронний ресурс]. / О. П. Анікіна, Л. М. Татарчук // Історія науки і біографістика. – 2015. – № 2. – Режим доступу: <http://inb.dnsbg.com.ua/2015-2/2.pdf>.

43. Про відкриття меморіальних дошок С. Л. Франкфурту та С. С. Тулайкова в Миронівці: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dnsgb.com.ua/2012-10-09_podii.html.

44. Про відкриття меморіальної дошки К. І. Тархову в Інституті зрошуваного землеробства НААН:

[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dnsgb.com.ua/2014-10-03_podii-institut-zemlerobstva.html.

45. Постанова Верховної Ради України № 971 від 2 лютого 2016 року «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2016 році»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/264263>.

References:

1. TsDAVO Ukrayiny, f. 1115, op. 1, ark. 14.
2. Har'kov // Ukrainskaja Sovetskaja jenciklopedija / Glav. red. USJe. – K.; 1985. – T. 12 (funkcionalizm – jashhur). – Spr. 1 – S. 24.
3. Tsentral'na naukova sil's'kohospodars'ka biblioteka Ukrayins'koyi akademiyi ahrarnykh nauk: Putivnyk / UAAN, Tsentr. nauk. s.-h. b-ka; vidp. za vyp. T.F. Derlemenko; za red. V.I. Sylka. – K., 2002. – 28 s.
4. TsDAVO Ukrayiny, f. 27, op. 2, od. zb. 28.
5. TsDAVO Ukrayiny, f. 1115, op. 1, spr. 1, ark. 14.
6. TsDAVO Ukrayiny, f. 1115, op. 1, ark. 14.
7. Har'kov // Ukrainskaja Sovetskaja jenciklopedija / Glav. red. USJe. – K.; 1985. – T. 12 (funkcionalizm – jashhur). – Spr. 1 – S. 24.
8. Tsentral'na naukova sil's'kohospodars'ka biblioteka Ukrayins'koyi akademiyi ahrarnykh nauk: Putivnyk / UAAN, Tsentr. nauk. s.-h. b-ka; vidp. za vyp. T.F. Derlemenko; za red. V.I. Sylka. – K., 2002. – 28 s.
9. TsDAVO Ukrayiny, f. 27, op. 2, od. zb. 28.
10. TsDAVO Ukrayiny, f. 1115, op. 1, spr. 1, ark. 14.
11. Verhunov V. A. Derzhavna naukova sil's'kohospodars'ka biblioteka UAAN: istoriya i s'ohodennya / V. A. Verhunov. – K.: Ahrar. nauka, 2007. – S. 14. – (Ist.-bibliohr. ser. «Ahrarna nauka Ukrayiny v osobakh, dokumentakh, bibliohrafiyi». Kn. 20).
12. Verhunov V. A. Akademizatsiya vitchyznyanoi sil's'kohospodars'koyi doslidnoyi spravy: istoryko-naukovyy analiz // Narysy z istoriyi pryrodnoznavstva i tekhniky. – 2005. – Vyp. 45. – S. 167–182.
13. TsDAVO Ukrayiny, f. 2, op. 5, spr. 1353, ark. 345-347.
14. Popova M. D. Kratkaja ob#jasnitel'naja zapiska o sostave i sostojanii bibliotechnykh fondov CNSHB na 1.1.1957 g., posle pereucheta 1956 goda, po rabote CNSHB. – CDAVO Ukraïni, f. 5024, op. 1, spr. 157, ark. 12-17.
15. Vseukrayins'ka akademiya sil's'kohospodars'kykh nauk: Zb. dok-v i materialiv / V. A. Verhunov, I. V. Hrynyk, Z. P. Kirpal', N. I. Semchuk, O. P. Reshitnyk, O. M. Pyl'tyay; za nauk. red. V. A. Verhunova; pid zah. red. Yu. F. Mel'nyka. – K.: Ahrar. nauka, 2006. – S. 13.
16. Istoriya mista Kharkova XX stolittya / O. N. Yarmysh, S. I. Posokhov, A. I. Epshteyn ta in.; khudozh.-oformlyuvach I. V. Osypov. – Kh.: Folio; Zoloti storinky, 2004. – S. 333, 355.
17. Iz soobshhenija Chrezvychajnoj gosudarstvennoj komissii po ustanovleniju i rassledovaniju zlodejanij nemecko-fashistskih zahvatchikov i ih soobshhnikov «O razrushenijah i zverstvah, sovershennyh nemecko-fashistskimi zahvatchikami v g. Kieve» – o razgrablenii bibliotek // ... soobshhenij Chrezvychajnoj gosudarstvennoj komissii o zlodejanijah nemecko-fashistskih zahvatchikov. – M., 1948. – S. 156.
18. Ukrayins'ka akademiya sil's'kohospodars'kykh nauk (1956-1962 rr.): zb. dokumentiv i materialiv / UAAN, DNS-HB; ukklad.: V. A. Verhunov, N. B. Shebetjuk, B. K. Supikhanov, O. B. Bakumenko; pid zah. red. M. V. Zubtsya, Yu. F. Mel'nyka; nauk. red. V. A. Verhunov. – K., 2006. – 380 s. – (Ist.-bibliohr. ser. «Ahrarna nauka Ukrayiny v osobakh, dokumentakh, bibliohrafiyi». Kn. 16).
19. Postanova Rady Ministriv URSSR «Pro orhanizatsiyu vydavnytstva Ukrayins'koyi akademiyi sil's'kohospodars'kykh nauk» // Zakony ta postanovy URSSR. – 1958. – # 3. – S. 53.
20. Postanova Rady Ministriv URSSR «Pro vykorystannya knyzhkovykh fondiv bibliotek» // Zakony i postanovy URSSR. – 1959. – # 1. – S. 10.
21. Voprosy Juzhnogo otdelenija Vsesojuznoj akademii sel'skohozjajstvennykh nauk imeni V.I. Lenina: Prikaz №15, 16.01.1970 / M-vo sel'skogo hozjajstva SSSR. – CDAVO Ukraïni, f. 27, op. 22, spr. 2036, ark. 7-10.
22. Pro pidvyshchennya roli bibliotek u komunistychnomu vykhovanni trudyashchykh i naukovykh tekhnichnomu prohresi: Postanova TsK KPRS (trav. 1974 r.) // Dovidnyk bibliotekarya: kerivni materialy z pytan' bibliotechnoyi roboty. – Kh., 1977. – S. 29–32.
23. Pro pidvyshchennya roli bibliotek u komunistychnomu vykhovanni trudyashchykh i naukovykh tekhnichnomu prohresi: Postanova TsK KPRS (trav. 1974 r.) // Dovidnyk bibliotekarya : kerivni materialy z pytan' bibliotechnoyi roboty. – Kh., 1977. – S. 53–55.
24. Ukaz Prezydenta # 700/2012 vid 14 hrudnya 2012 roku «Pro nadannya Derzhavniy naukoviy sil's'kohospodars'kiy bibliotetsi Natsional'noyi akademiyi ahrarnykh nauk Ukrayiny statusu natsional'noyi» [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: dnsgb.com.ua/2013-01-03_podii.html.

25. Postanova Prezydiyi UAAN vid 26 kvitnya 2001 roku (protokol #7) «Pro vykonannya Ukazu Prezydenta pro nevidkladni zakhody shchodo rozvytku bibliotek Ukrainy»

26. Verhunov V. A. Stan ta perspektyvy informat-siyno-bibliotechnoho zabezpechennya naukovykh doslidzhen' v systemi ustanov Ukrainy's'koyi akademiyi ahrarnykh nauk. - K.: NNTs «IAE», 2008. – S. 22.

27. Postanova Prezydiyi UAAN (protokol # 7 vid 26 kvitnya 2001 roku) «Pro vykonannya Ukazu Prezydenta pro nevidkladni zakhody shchodo rozvytku bibliotek Ukrainy», dodatok 2 // Byuleten' Derzhavnoyi naukovoyi sil's'kohospodars'koyi biblioteky NAAN. – K., 2004. – Cpets. vyp. – S. 5–9.

28. Postanova Prezydiyi NAAN Ukrainy (protokol # 14 vid 21 serpnia 2013 r.) «Pro pereymenuvannya Tsentru istoriyi ahrarnoyi nauky NNS·HB NAAN v Instytut istoriyi ahrarnoyi nauky, osvity ta tekhniki NNS·HB NAAN. Zvit pro diyal'nist' NNS·HB NAAN z vykonannya prohramy naukovykh doslidzhen' «Naukovi osnovy efektyvnoho vykorystannya innovatsiy v ahropromyslovomu vyrobnytstvi z urakhuvannyam zonal'nykh osoblyvostey rehioniv» («Transfer innovatsiy») v 2014–2015 rr., zatverdzhenny Zahal'nymy zboramy Viddilennya naukovooho zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku NAAN (28 sichnya 2016 rr.).

29. Zvit pro diyal'nist' NNS·HB NAAN z vykonannya prohramy naukovykh doslidzhen' «Naukovi osnovy efektyvnoho vykorystannya innovatsiy v ahropromyslovomu vyrobnytstvi z urakhuvannyam zonal'nykh osoblyvostey rehioniv» («Transfer innovatsiy») v 2014–2015 rr., zatverdzhenny Zahal'nymy zboramy Viddilennya naukovooho zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku NAAN (28 sichnya 2016 rr.).

30. Kovalenko S. D. Naukovyy potencial Derzhavnoyi naukovoyi sil's'kohospodars'koyi biblioteky Natsional'noyi akademiyi ahrarnykh nauk Ukrainy: istoriya i suchasnist' / S. D. Kovalenko // Byuleten' Derzhavnoyi naukovoyi sil's'kohospodars'koyi biblioteky NAAN. – K.: FOP Korzun D. Yu., 2012. – Vyp. 1. – S. 217.

31. Zvit pro diyal'nist' NNS·HB NAAN z vykonannya prohramy naukovykh doslidzhen' «Naukovi osnovy efektyvnoho vykorystannya innovatsiy v ahropromyslovomu vyrobnytstvi z urakhuvannyam zonal'nykh osoblyvostey rehioniv» («Transfer innovatsiy») v 2014–2015 rr., zatverdzhenny Zahal'nymy zboramy Viddilennya naukovooho zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku NAAN (28 sichnya 2016 r.)

32. Verhunov V. A. Istoriya ahrarnoyi nauky, osvity i tekhniki v Ukraini: retrosp. nauk.-dop. bibliohr. pokazhch. avtoref. dys., vyd. ta publ., pidhotovlenykh u Tsentri istoriyi ahrar. nauky DNS·HB NAAN (2001–2011 rr.) / V. A. Verhunov; NAAN, DNS·HB ; nauk. red. V. A. Verhunov. – K., 2011. – 384 s. – (Kn. 50). – Do

80-richchya vid dnya zasnuvannya NAAN ta 10-richchya Tsentru istoriyi ahrar. nauky DNS·HB NAAN. – S. 31.

33. Svidotstvo pro reyestratsiyu avtors'koho prava na tvir «Elektronnyy katalog «Ukrrohroteka» # 34180 vid 20. 07. 2010.

34. Tatarчук L. M. Elektronnyy katalog Derzhavnoyi naukovoyi sil's'kohospodars'koyi biblioteky UAAN: instruktivno-metodychnyy posibnyk iz stvorennya, vykorystannya ta rozbudovy virtual'noyi (tsyfrovoyi) haluzevoyi biblioteky / L. M. Tatarчук; Ukr. akad. ahrar. nauk, Derzh. nauk. s-h. b-ka; nauk. red. V. A. Verhunov. – K., 2009. – 14 s.

35. Verhunov V. A. Elektronna naukova sil's'kohospodars'ka biblioteka yak aspekt udoskonalennya systemy informatiyno-bibliotechnoho obsluhovuvannya APV v Ukraini: naukova dopovid' / V. A. Verhunov; NAAN, NNS·HB.– Vinnytsya: TOV «Nilan-LTD», 2013 – 24 s.

36. Verhunov V. A. Derzhavna naukova sil's'kohospodars'ka biblioteka Natsional'noyi akademiyi ahrarnykh nauk Ukrainy u haluzevomu informatiynomu prostori KhKhI stolittya: zavdannya ta shlyakhy innovatsiynoho vyrishennya (do 90-richchya vid dnya stvorennya DNS·HB NAAN : nauk. dop. / V. A. Verhunov; NAAN, DNS·HB. – K., 2012. – S. 19–20.

37. Zvit pro diyal'nist' NNS·HB NAAN z vykonannya prohramy naukovykh doslidzhen' «Naukovi osnovy efektyvnoho vykorystannya innovatsiy v ahropromyslovomu vyrobnytstvi z urakhuvannyam zonal'nykh osoblyvostey rehioniv» («Transfer innovatsiy») v 2014–2015 rr., zatverdzhenny Zahal'nymy zboramy Viddilennya naukovooho zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku NAAN (28 sichnya 2016 r.).

38. Postanova Verkhovnoyi Rady Ukrainy # 184-VIII vid 11.02.2015 roku «Pro vidznachennya pam"yatnykh dat i yuvileyiv u 2015 rotsi <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/184-19>

39. Poltav's'ke tovarystvo sil's'koho hospodarstva (zhurnaly zasidan' z 5 serpnia 1878 r. po 29 travnya 1883 r.) / NNS·HB NAAN ; uklad. V. A. Verhunov, N. F. Hrytsenko, K. O. Chernokolova, N. M. Opara ; za zah. red. V. A. Verhunova. – Vinnytsya: FOP Korzun D. Yu., 2015. – Vyp. 1. – 356 s. – (Kn. 78); Poltav's'ke tovarystvo sil's'koho hospodarstva (zhurnaly zasidan' z 15 lypnya 1883 r. po 20 hrudnya 1887 r.) / NNS·HB NAAN ; uklad. V. A. Verhunov, N. F. Hrytsenko, K. O. Chernokolova, N. M. Opara ; za zah. red. V. A. Verhunova. – Vinnytsya : FOP Korzun D. Yu., 2015. – Vyp. 2, ch. 1. – 492 s. – (Kn. 79); Poltav's'ke tovarystvo sil's'koho hospodarstva (zhurnaly zasidan' z 24 sichnya 1888 r. po 18 serpnia 1893 r.) / NNS·HB NAAN; uklad. V. A. Verhunov, N. F. Hrytsenko, K. O. Chernokolova, N. M. Opara ; za zah. red. V. A. Verhunova. – Vinnytsya: FOP Korzun D. Yu., 2015. – Vyp. 2, ch. 2. – 464 s. – (Kn. 79); Poltav's'ke tovarystvo sil's'koho hospodarstva (zhurnaly zasidan' z 3 lystopada 1893 r. po 7 bereznia 1901 r.) / NNS·HB

- NAAN; uklad. V. A. Verhunov, N. F. Hrytsenko, N. M. Opara; za zah. red. V. A. Verhunova. – Vinnytsya: FOP Korzun D. Yu., 2015. – Vyp. 3, ch. 1. – 418 s. – (Kn. 80); Poltav's'ke tovarystvo sil's'koho hospodarstva (zhurnaly zasidan' z 14 bereznya 1901 r. po 22 hrudnya 1910 r.) / NNS·HB NAAN; uklad. V. A. Verhunov, N. F. Hrytsenko, N. M. Opara; za zah. red. V. A. Verhunova. – Vinnytsya: FOP Korzun D. Yu., 2015. – Vyp. 3, ch. 2. – 418 s. – (Kn. 80).
40. Verhunov V.A. Istoriya Poltav's'koho tovarystva sil's'koho hospodarstva v biohrafyakh vyznachnykh chleniv / avtor vstup. slova V. P. Ivanchyk; uklad.: V. A. Verhunov, O. O. Chernysh, N. B. Shchebetyuk; NNS·HB NAAN; nauk. red. V. A. Verhunov. – Vinnytsya: FOP Korzun D. Yu., 2014. – 176 s.
41. Verhunov V. A. Vid Pohars'koho navchal'no-zrazkovoho hospodarstva do Hadyats'koyi sil's'kohospodars'koyi doslidnoyi stantsiyi, abo istoriya podarunku kuptsya V. V. Boyka poltav's'kiy hromadi (do 150-richchya Poltav's'koho tovarystva sil's'koho hospodarstva ta 95-richchya Poltav's'koyi derzhavnoyi ahrarnoyi akademiyi) / V. A. Verhunov; NNS·HB NAAN. – Vinnytsya: FOP Korzun D. Yu., 2015. – 112 s. – (Kn. 85).
42. Poltav's'komu tovarystvu sil's'koho hospodarstva – 150 rokiv: vikhy vydatnykh diyan' na blaho Ukrainy / V. A. Verhunov; NAAN, NNS·HB. – K.: TOV «Nilan-LTD», 2015. – 52 s. – (Ist.-bibliohr. ser. «Ahrar. nauka Ukrainy v osobakh, dokumentakh, bibliografii»; kn. 76).
43. Poltav's'komu tovarystvu sil's'koho hospodarstva – 150 rokiv: vikhy vydatnykh diyan' na blaho Ukrainy / V. A. Verhunov; NNS·HB NAAN. – 2-he vyd., dop. i pererob. – Vinnytsya: FOP Korzun D. Yu., 2015. – 96 s. – (Ist.-bibliohr. ser. «Ahrar. nauka Ukrainy v osobakh, dokumentakh, bibliografii»; kn. 84).
44. Istoriya osvity, nauky i tekhniky v Ukraini: materialy X Vseukr. konf. molodykh uchenykh ta spetsialistiv, prysvyach. 150-richchyu z chasu zasn. Poltav's'koho t-va sil. hosp-va, Kyiv, 28 trav. 2015 r. / NAAN, NNS·HB, Poltav's'ka derzh. ahrar. akad. [ta in.]; redkol.: V. A. Verhunov, O. P. Anikina, A. S. Bilotserkivs'ka [ta in.]. – Vinnytsya: FOP «Korzun D.Yu», 2015. – 396 s.; Istoriya osvity, nauky i tekhniky v Ukraini: zb. dop. na plener. zasidanni ta vystupiv peremozhtsiv X Vseukr. konf. molodykh uchenykh ta spetsialistiv, prysvyach. 150-richchyu z chasu zasn. Poltav's'koho t-va sil. hosp-va, Kyiv, 28 trav. 2015 r. / NAAN, NNS·HB, Poltav's'ka derzh. ahrar. akad. [ta in.]; uklad. V. A. Verhunov, O. P. Anikina, A. S. Bilotserkivs'ka [ta in.]; nauk. red. V. A. Verhunov. – Vinnytsya.: FOP «Korzun D.Yu», 2015. – Ch. 2. – 113 s.
45. Profesor Mykhaylo Semenovych Slobodyanyk (1949–2015): zbirka materialiv z prezentatsiyi biobibliohr. pokazhch., prysvyach. pam"yati vydatnoho vitchyznyanoho vchenoho-bibliotekoznavtsya, d-ra ist. nauk, prof. / NAAN, NNS·HB; uklad. L. M. Tatarchuk, V. M. Tovmachenko, O. P. Anikina. – K., 2015. – 35 s. – (Chytannya 9).
46. Pro vidkryttya memorial'nykh doshok C. P. Kul'-zhyn's'komu ta K. K. Hedroytsu v Nosivtsi: [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://dnsgb.com.ua/2011-12-16_podii.html.
47. Anikina O. P. Vidomyy vitchyznyanyy uchenyy v haluzi istoriyi ahrarnoyi nauky – chlen-korespondent NAAN V.A. Verhunov: z nahody 55-richchya: [Elektronnyy resurs]. / O. P. Anikina, L. M. Tatarchuk // Istoriya nauky i biohrafistyka. – 2015. – # 2. – Rezhym dostupu: <http://inb.dnsgb.com.ua/2015-2/2.pdf>.
48. Pro vidkryttya memorial'nykh doshok S. L. Frankfurta ta S. S. Tulaykova v Myronivtsi: [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://dnsgb.com.ua/2012-10-09_podii.html.
49. Pro vidkryttya memorial'noyi doshky K. I. Tarkhovu v Instytuti zroshuvanoho zemlerobstva NAAN: [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: http://dnsgb.com.ua/2014-10-03_podii-institut-zemlerobstva.html.
50. Postanova Verkhovnoyi Rady Ukrainy # 971 vid 2 lyutoho 2016 roku «Pro vidznachennya pam"yatnykh dat i yuvileyiv u 2016 rotsi»: [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.golos.com.ua/article/264263>